

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

21.03.2024. Nr. 1-8/4

Saeimas Juridiskā komisija
juridiska.komisija@saeima.lv

Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektā “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr. 507/Lp14)

Saeima 2024. gada 29. februārī pirmajā lasījumā pieņēma likumprojektu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr. 507/Lp14) (turpmāk – Likumprojekts), nosakot priekšlikumu iesniegšanas termiņu līdz 2024. gada 21. martam.

Ievērojot minēto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu, 12. panta 8. punktu un Saeimas kārtības ruļļa 95. panta pirmās daļas 8. punktu, tiesībsargs lūdz pieņemt un izvērtēt sekojošus tiesībsarga priekšlikumus Likumprojektā.

1. Izslēgt Likumprojekta 14. pantu.

2. Papildināt Kriminālprocesa likuma 281. panta ceturto daļu ar trešo teikumu šādā redakcijā:
“Ja lietā tiek izteikts lūgums sastādīt pilnu pirmās instances tiesas spriedumu un pilna sprieduma sastādīšana tiek atlikta ilgāk par diviem mēnešiem, tiesnesis pēc šā termiņa notecēšanas veic apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu.”

1.1. Likumprojekta 14. pants paredz izslēgt Kriminālprocesa (turpmāk – KPL) 277. panta trešajā daļā vārdu "pilna", līdz ar to iztiesāšanas laikā apcietinājuma termiņš būs skaitāms līdz pirmās instances tiesas nolēmuma sastādīšanai, ar terminu “nolēmums” izprotot gan pilno, gan saīsināto nolēmumu, nevis tikai pilno nolēmumu. Kā paskaidrots šā Likumprojekta anotācijā, tad “darba grupā tika izvērtētas praksē konstatētās problēmas, ka maksimālais apcietinājuma termiņš var iestāties arī 10 dienu laikā no saīsinātā sprieduma pasludināšanas dienas, kad prokurors,

apsūdzētais, cietušais, aizstāvis vai pārstāvis, kā arī kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests, var rakstveidā iesniegt tiesai lūgumu par pilna sprieduma sagatavošanu. Šādā situācijā pirmās instances tiesas tiesnesim būtu jālūdz augstāka līmeņa tiesai pagarināt apcietinājuma termiņu, kas nav lietderīgi situācijās, kad pilna nolēmuma sagatavošana netiek lūgta un tiek sastādīts tikai saīsinātais nolēmums. Pirmās instances tiesa šādā situācijā jau ir lēmusi par drošības līdzekli – apcietinājumu”¹. Līdz ar to grozījumi pēc būtības ir paredzēti, lai efektīvizētu un atvieglotu tiesu darbu.

Tomēr tiesībsargs vērš uzmanību, ka šobrīd KPL 277. pantā paredzētā iespēja pagarināt apcietinājuma termiņu nav formāla prasība, kas ir atkarīga tikai no tā, vai lietā ir izteikts lūgums sagatavot pilnu nolēmumu, bet gan tas ir tiesas ārējais kontroles mehānisms. Turklāt tiesībsargs uzsver, ka KPL 277. panta pieci pirm daļa, sestā un septītā daļa pieļauj pagarināt apcietinājuma termiņu, tikai iestājoties vienam no turpmāk minētajiem nosacījumiem: 1) procesa virzītājs nav pieļāvis neattaisnotu vilcināšanos, 2) persona, kura īsteno aizstāvību, ir tīši vilcinājusi procesa norisi 3) procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ. Atbilstoši šā panta astotajai daļai jautājumu par apcietinājuma termiņa pagarināšanu augstāka līmeņa tiesas tiesnesis izskata slēgtā tiesas sēdē, dodot iespēju paust savu viedokli personai, par kuras apcietinājumu tiek lemts, tās aizstāvim un pārstāvim, kā arī prokuroram. Līdz ar to augstāka līmeņa tiesas tiesnesis, uzklusot citstarp apcietinātās personas viedokli, var arī nepieņemt pagarināt apcietinājuma termiņu.

Turklāt atbilstoši KPL 277. pantā noteiktajam augstāka līmeņa tiesas tiesnesis var pagarināt apcietinājuma termiņu par trim mēnešiem, savukārt KPL 530. panta ceturtnā daļa paredz, ka pilna sprieduma maksimālais sastādīšanas termiņš ir seši mēneši. Tādējādi ar plānotajiem grozījumiem pastāv risks nelabvēlīgi ietekmēt personas tiesības tajā, cik ilgi tai tiek atņemta brīvība un ir jāatrodas brīvības atņemšanas iestādē. Proti, ja šobrīd kriminālprocesā maksimālais apcietinājuma termiņš iestājas desmit dienu laikā no saīsinātā sprieduma pasludināšanas dienas, tad pirmās instances tiesas tiesnesim ir jālūdz augstāka līmeņa tiesai apcietinājuma termiņa pagarināšana, kas, pirmkārt, nav garantēta, un, otrkārt, maksimums var tikt noteikta uz trīs mēnešiem, kura ietvaros tiesnesim būs jāpastāda pilns spriedums. Savukārt ar plānotajiem grozījumiem pie tiem pašiem apstākļiem, pirmkārt, netiks paredzēta ārējā kontrole, un, otrkārt, pirmās instances tiesas tiesnesim būs iespēja sastādīt pilnu spriedumu sešu mēnešu laikā.

¹ Sk. <https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/4DAA5D3E8B9B65A0C2258AB50028D06F?OpenDocument>.

ievērojot minēto, tiesībsargs lūdz izslēgt Likumprojekta 14. pantu.

1.2. Tiesībsargs periodiski ir vērtējis tiesību uz brīvību pārkāpumu gadījumos, kad tiesa ar saīsināto spriedumu piemēro apsūdzētajam apcietinājumu, to savā spriedumā nekādi nemotivējot.²

Tiesībsargs ir atzinis, ka, lai gan apcietinājumam, kas piemērots saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvības aizsardzības konvencijas 5. panta 1. punkta a) apakšpunktu, ir mazāk stingru prasību un kritēriju, kā pirmstiesas ietvaros piemērotam apcietinājumam, tomēr to nevar interpretēt tādā veidā, ka tas paver iespējas patvaļīgai vai nesamērīgai apcietināšanai. Apcietinājumam pēc notiesāšanas ir jābūt ne tikai patiesi atbilstīgam ar šajā normā noteiktā ierobežojuma mērķi, proti, tiesas piespriedē cietumsoda izpilde, bet arī saprātīgam attiecībā uz šo mērķi.³ Par jautājumiem, kas skar apcietinājuma piemērošanu uz tiesas saīsinātā sprieduma pamata un nepieciešamību tajos ietver pienācīgu motivāciju, tiesībsargs ir informējis Tieslietu ministriju un piedalījies tās izveidotās darba grupas sēdēs, tomēr līdz šim atbalsts tiesībsarga pozīcijai nav pausts un grozījumi šajā daļā KPL nav tikuši iniciēti, kā arī tiesu prakse pēc tiesībsarga novērojumiem nav mainījusies.

Vienlaikus tiesībsargs informē, ka jau 2020.gada 4.jūnijā Tieslietu ministrijas patstāvīgā Kriminālprocesa likuma darba grupa, skatot tiesībsarga iniciēto jautājumu par apcietinājuma piemērošanu, pamatojoties uz pirmās instances tiesas sprieduma pamata, atzina, ka, “iespējams, pie īpašiem apstākļiem (piemēram, tiesneša ilgstoša darbnespēja) būtu jāparedz kontrole pār apcietinājuma piemērošanu, ja pilna sprieduma sastādīšana nesamērīgi ieilgst. Vienlaikus norādāms, ka atbilstoši KPL 530. panta trešajai un ceturtajai daļai pilnu spriedumu raksta 14 dienu laikā un tikai lietas apjoma, juridiskās sarežģītības vai citu objektīvu apstākļu dēļ pilna sprieduma pieejamības diena var tikt atlikta. Darba grupas locekļi norādīja, ka praksē gadījumos, ja persona tiek turēta apcietinājumā, pilns spriedums tiek sastādīts pēc iespējas ātrākā termiņā”⁴.

² Kā pēdējo skatīt [tiesībsarga 2021. gada 9. jūlija atzinumu pārbaudes lietā Nr. 2021-26-3E](#)

³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 18. septembra sprieduma lietā “James, Wells and Lee v. the United Kingdom”, pieteikumi Nr. 25119/09, 57715/09 un 57877/09, 193, 195. un 218. punkts un 2015. gada 3. decembra sprieduma lietā “Yaroshovets and Others v. Ukraine”, pieteikumi Nr. 74820/10, 71/11, 76/11, 83/11 un 332/11, 145. punkts.

⁴ Sk. [tiesībsarga 2021. gada 9. jūlija atzinuma pārbaudes lietā Nr. 2021-26-3E](#) 8.-9. lpp.

Šobrīd atbilstoši neseniem grozījumiem KPL 530. panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka pilna sprieduma sastādīšanas maksimālais termiņš ir seši mēneši. Tomēr arī maksimālais pusgads tiesībsarga ieskatā ir ļoti ievērojams termiņš, kādā personai uz nemotivēta sprieduma pamata var nākties atrasties apcietinājumā. Tādējādi, lai no vienas puses līdzsvarotu tiesu darba optimizāciju, kas sevī ietver motīvu iekļaušanu par piemēroto apcietinājumu tikai pilna sprieduma sastādīšanas gadījumā, un apcietinātās personas tiesības uz pienācīgu apcietinājuma pārskatīšanu un kontroli, tiesībsarga ieskatā būtu nepieciešams iestrādāt KPL normu, kas paredzētu izvērtēt apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamību gadījumos, kad pilna sprieduma sastādīšana tiek atlikta ilgāk par diviem mēnešiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons